

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumunu Yordamada Ebeveyn Benlik Saygısı, Temel İhtiyaçları ve Öz Yeterliğin Rolü

Mustafa BULUŞ*, Ayşe Öztürk SAMUR**

Öz

Bu araştırma beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. İlişkisel tarama modeli kullanılan çalışmanın araştırma grubunu okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş grubu 208 çocuk ve ebeveynleri (208 anne ve 208 baba) oluşturmuştur. Elde edilen sonuçlar, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik algıları ve temel ihtiyaçları (hayatta kalma, güç, eğlenme, aidiyet, özgürlük) arasında pozitif; kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik ve hayatta kalma temel ihtiyacı arasında negatif; anksiyete-içedönüklük düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik ve hayatta kalma, güç ve aidiyet temel ihtiyaçları arasında da negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Ayrıca benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik birlikte sosyal yetkinlik değişkenliğini % 16, kızgınlık-saldırganlık değişkenliğini % 17 ve anksiyete-içedönüklük değişkenliğini ise % 24 oranında yordamıştır. Araştırmada, elde edilen bulgular, eğitsel doğurguları ile birlikte tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal duygusal uyum, benlik saygısı, temel ihtiyaçlar, öz yeterlik

The Role of Respect for Parental Self, Essential Needs and Self-efficacy in Predicting the Social Emotional Adjustment of Five/Six-Year-Old Children

Abstract

This study was conducted to examine the relationships between five/six-year-old children's social emotional adjustment level and their parents' self-esteem, basic needs and self-efficacy. relational screening model was utilized in the study. The participants of the research consisted of 208 five/six-year-old children attending pre-school education and their parents (208 mothers and 208 fathers). The results showed positive significant correlations between children's social competence level and parents' self-esteem, self-efficacy and basic needs of survival, power, fun, belonging and freedom. There were negative significant correlations between children's anger-aggression level and parents' self-esteem, self-efficacy and basic need of survival, and negative significant correlations between children's anxiety-introversion level and parents' self-esteem, self-efficacy and basic needs of survival, power and belonging. The results also indicated that self-esteem, basic needs and self-efficacy altogether predicted 16% of social competency, 17% of anger-aggression and 24% of anxiety-introversion sub-tests of social emotional adjustment. In the study, implications of the findings were discussed and suggestions were given.

Keywords: Social emotional adjustment, self-esteem, basic needs, self-efficacy

*Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD Öğretim Üyesi, e-mail: mbulus@pau.edu.tr

**Yard.Doç.Dr. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ABD Öğretim Üyesi, e-mail: ayseozturksamur@yahoo.com

Giriş

Bir biyo-psikososyal varlık olarak insan, doğuştan iyi olma özelliği ile dünyaya geldiği andan itibaren, kendini düzenlemeye ve böylece dengesini bulmaya çalışır. Doğum ile başlayan bu süreçte, insan çevresini etkilediği gibi, çevresinden de belli ölçülerde etkilenir. Gelişen için çevre sosyal, fiziksel, entelektüel vb. bütün yaşam ortamlarından oluşmakta ve bütün bu ortamlar aynı zamanda birer eğitim ortamı olma özelliği taşımaktadır. Alan yazındaki araştırmalar ve kuramsal çerçeveler (Bronfenbrenner, 1995; Bronfenbrenner ve Ceci, 1994; Kağıtçıbaşı, 1989; Akt. Kandir ve Orçan, 2011), çok bileşenli ve etkileşimsel bir yapı özelliği taşıyan çevrenin, gelişimsel olarak yaşamın kritik yıllarında bulunan çocuklar için daha büyük önem taşıdığına vurgu yapmaktadır. Bu duyarlılığın en önemli nedenlerinden biri, çevrenin, çocuklara neyi nasıl algılayacaklarını, nasıl his edeceklerini ve nasıl tepki vereceklerini söyleme gücüne sahip olmasıdır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, gelişen için en önemli eğitim ortamlarından birinin aile olduğu söylenebilir (Buluş, 2014).

Kimlerden oluşursa oluşsun ailelerin ekonomik, sosyal ve duygusal gelişimi destekleme ve iyileştirme gibi birçok işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevleri gerçekleştirirken aile bir sistem olarak çalışmakta, birçok alt sistemin etkileştiği dinamik bir yapı özelliği göstermektedir (Gladding, 2011). Sistem etkileşim halindeki parçalar, üniteler ve kişiliklerin birlikte oluşturduğu bir bütündür. Bir sistem olarak aile içinde yer alan bireyler, hem birbirleriyle hem de aile bütünüyle sürekli etkileşim halindedirler. Dolayısıyla ailenin içindeki ya da dışındaki bireylerin davranışlarının, hem aile üyeleri hem de aile bütününe işleyişi üzerinde etkileri bulunmaktadır. Böyle bir yapıdan çocuğu ayırarak anlamaya çalışmak mümkün görünmemektedir (Gladding, 2011). Bu nedenle çocuğun sosyal duygusal uyumu incelenirken aile göz ardı edilemez. Ayrıca insan davranışlarına ilişkin tek nedenli ve tek boyutlu açıklamalar çoğu kez yetersiz kalmaktadır. Çünkü bireyin davranışlarını etkileyen faktörler birbirine bağlı ve iç içe geçmiş durumdadır (Duru, 2008). Buna bağlı olarak davranış bilimlerinde yapılan araştırmalarda çok değişkenli yapılar düşünülür. Bu araştırmada da, benzer bir akıl

yürütmeye, çocuklarda sosyal duygusal uyum üzerinde ebeveynlerin benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ve öz yeterliklerinin olası yordayıcı etkileri incelenmiştir.

Sosyal duygusal uyum duyguları düzenleme, olumlu akran ilişkilerine sahip olma, kendini kontrol etme, etkili iletişim becerilerini kullanma gibi birçok bileşenden oluşmaktadır (Birch ve Ladd, 1997). Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu (2010) sosyal duygusal uyumun çocukların akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları aramak gibi olumlu özellikleri (sosyal yetkinlik), yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranma (kızgınlık-saldırganlık), üzgün olma, depresif duygu durumları ve grup içinde çekingenlik gösterme (anksiyete-içe dönüklük) gibi sorunlu davranışları içerdiğini belirtmektedirler. Olumlu ve olumsuz özellikler taşıyan bu davranışlar ise çocukların yaşantısına farklı şekillerde yansımaktadır.

Erken çocukluk gelişim döneminde sosyal-duygusal uyumun en önemli davranışlarından birkaçı çocukların akranlarıyla ve yetişkinler ile olumlu sosyal ilişkiler kurmaları ve ortamsal koşullara uygun olarak duygularını düzenleyip kendilerini ifade etmeleri sayılabilir (Denham 1998, Fox ve Calkins 2003, Rubin, Bukowski ve Parker, 2006, Thompson 1994; Akt. Çorapçı ve diğ., 2010). Buna paralel sosyal duygusal uyumun bir boyutu olan sosyal yetkinlik, hem sosyal hem de sosyal olmayan bazı becerilere (motor, dil, bilişsel) işaret etmektedir (Hops, 1983; Akt. Akkök ve Sucuoğlu, 1990). Bu becerilerin birlikte ve olumlu yönde gelişmesi bireyin sosyal yetkinliğini artırırken (Gür, Koçak, Demircan, Uslu, Şirin ve Şafak, 2015), sosyal yetkinliğin gelişiminde yaşanan duraklamalar ise kızgınlık, saldırganlık, anksiyete ve içe dönüklük gibi uyum sorunlarına neden olmaktadır (Çorapçı ve diğ., 2010).

Çocukların sosyal duygusal uyum yeterliklerini etkileyen değişkenler incelendiğinde aile içi ve aile dışı faktörler göze çarpmaktadır. Anne-baba ilişkisi, ebeveynlerin sosyal becerileri, anne-çocuk bağlılığı, çocuğun mizacı, kardeşlerin etkisi, çocuk yetiştirme tutumları

gibi değişkenler aile içi faktörleri oluştururken, ailenin sosyoekonomik düzeyi, kültürel norm ve değerler, ebeveynlerin almış oldukları sosyal destekler ise aile dışı faktörler (Schneider, 1993) olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak, aile içi faktörler göz önüne alındığında; anne ve babaların sahip olduğu özelliklerin, çocuklarla kurdukları ilişkilerin, sergiledikleri tutumların, çocukların sosyal duygusal uyumları üzerinde etkili olduğu düşünüldüğünde, anne babaların benlik saygısı düzeylerinin aile içi faktörleri, dolayısıyla da çocukların sosyal duygusal uyumlarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Benlik saygısı bireyin kendi değeri hakkında vardığı yargılar ve bu yargılarla ilişkili oluşturduğu duygular olarak tanımlanmaktadır (Berk, 2013). Bütün yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve etnik gruplarda yüksek benlik saygısı düzeyine sahip bireyler daha iyi uyum sağlama, daha toplumsal ve vicdanlı olma eğilimindeyken, düşük benlik saygısına sahip bireyler bir dizi uyum sorunuyla baş etmeye çalışmaktadırlar (DuBois ve Tevendale, 1999; Robins, Hendin ve Trzesniewski, 2001). Yüksek benlik saygısı bir taraftan bireyin başarılarını ve başkalarıyla etkileşimlerini olumlu yönde etkilerken diğer taraftan çevresel taleplere uyum, ruh sağlığı ve genel iyi olma hali için de belirleyici bir role sahiptir (Battle, 1994; Akt. Yovetich, Leschied ve Flicht, 2000). Bu nedenle benlik saygısının genel iyi oluş ile birlikte ebeveyn tutumlarını, ailenin çocuk yetiştirmeye yönelik algılarını, disiplin yöntemlerini ve bağlanma stillerini (Önder, 2005) dolayısıyla da çocukların sosyal duygusal uyumunu etkileyebileceği düşünülebilir.

Benlik saygısı ile yakın ilişkili olan öz yeterlik kavramı ise bireyin kendisine yönelik değerlendirmelerine dayanmaktadır (Tafarodi, 1998; Tafarodi, Tam ve Milne, 2001). Bireylerin motivasyonları, olaylardan etkilenme durumları ve hareketleri, çoğunlukla neye inandıklarına bağlıdır. Bu inançlar bireylerin nasıl hissettiklerini, nasıl düşündüklerini, kendilerini nasıl motive ettiklerini ve nasıl davrandıklarını etkilemektedir (Bandura, 1994).

Öz-yeterlilik kavramı ilk kez Bandura (1977, 1986) tarafından Sosyal Bilişsel Kuram çerçevesinde kullanılmıştır. Kurama göre,

bireylerin kendi davranışlarını düzenleme ve kontrol etme süreçlerinde merkezi rol oynayan mekanizmalardan bir tanesi de kendi öz-yeterliliklerine ilişkin inançlarıdır. Öz yeterlik bireylerin yaşamlarındaki olayları kontrol edebilmek için gerekli olan bilişsel, güdüsel ve davranışsal kaynaklara ve gerektiğinde bu kaynakları harekete geçirebilecek kapasiteye ne derecede sahip olduklarına ilişkin inançları olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1986; Akt. Öcel, 2002). Yüksek öz yeterlik düzeyi bireyi olumlu etkilemektedir (Tafarodi ve Swann, 1995). Schunk (1990) yeterlik inancının insan davranışlarının en önemli yordayıcılarından olduğunu belirtmektedir. Bireyin düşünmesi, hissetmesi, performansı ve motivasyonu için de önemlidir (Bandura, 2002; Cass, Wood, Ingram, Edwin, 2003). Herhangi bir aktiviteyi gerçekleştirmek için gerekli olan kapasiteye ve denetim gücüne sahip olduklarına inanan bireylerin, söz konusu çalışma için motivasyon ve kararlılık düzeyleri yüksek olabileceği gibi gerekli davranışları sergileme eğilimleri de güçlü olur (Eaton ve Dembo, 1997; Sharp, 2002). Bireyin geçmişte bir beceriyi başarılı bir biçimde tamamlamış olması, başkasının bir görevi başarılı bir biçimde yerine getirmesini gözlemlemesi, bir görevi tamamlama konusunda pozitif geri bildirim alması veya fiziksel ipuçlarına güvenmesi öz-yeterlilik algısını geliştirir (Zulkosky, 2009). Yüksek öz yeterlik inançları bireyin stres ve kaygı gibi duygusal tepkilerini düzenlemesine ve değişiklikler karşısında daha dayanıklı olmasına katkı sağlar (Bozgeyikli, 2005). Olumsuz deneyimler ise bireylerin kendi kapasitelerine inanmalarına engel olabilir (Wood ve Bandura, 1989). Özetle, alan yazın öz yeterlik algısı düzeyinin bireylerin her türlü ortamdaki bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerinde anlamlı düzeyde yordayıcı role sahip olduğunu ve performanslarını etkilediğini göstermektedir (Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 2001; Betz ve Hackett, 1986, Hackett, 1995).

Aile sisteminin özellikleri düşünüldüğünde, ailedeki her bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin diğer bireyleri etkileyeceği beklenmektedir. Glasser (1965; Akt. Cihangir Çankaya, 2009) bireylerin yaşadıkları problemlerin en önemli nedenlerinden birinin de temel ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamaları olduğunu ifade etmektedir. Örneğin sevgi ve güç ihtiyaçlarını yeterli

düzye de do yuran bireyler bu ihtiyaçların etkisi ile ortaya çıkan problemleri ve belirtilerini de yaşamazlar. Temel ihtiyaçların giderilmesinin birey üzerindeki en güçlü etkisinin, yaşanan gerilimi azaltarak do yumu arttırması, bireyin mutlu his etmesine katkı sağlması ve böylece kendini gerçekleştirme düzeyini yükseltmesi olduğu söylenebilir (Türkdoğan, 2010). Dolayısıyla birey için oluşan bu pozitif durumun aile içindeki diğer bireylerle olan ilişkilere de olumlu etkileri beklenir.

Yapılan araştırmalar düşük ebeveyn öz yeterliği inancı ile sosyal duygusal gelişim açısından riskli olan çocuklara ilişkin değişkenlerin (Donovan ve Leavitt, 1985; Donovan ve Leavitt, 1989; Swick ve Hassell, 1990), ailelerin örgütsel ve yapısal niteliği ile 60-72 aylık çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyinin ilişkili olduğunu (Işık, 2006), ebeveyn-çocuk etkileşiminin ve ailesel faktörlerin uyumu dolaylı olarak etkilediğini (Ketsetzis, Ryan ve Adams, 1998), anne-çocuk ilişkisinin niteliğinin çocukların sosyal uyumunu öngördüğünü (Pianta, Nimetz ve Benneth, 1997), ebeveynlerin davranışlarının nitelikli çocuk yetiştirme ortamlarına ek olarak çocukların duygusal ve bilişsel gelişimini de etkilediğini (Strand ve Wahler, 1996) göstermektedir.

Araştırma sonuçları ayrıca, okul öncesi eğitimde çocuğun gösterdiği uyumun, çocuk- öğretmen ilişkisinin niteliğinden daha çok çocuk-anne ilişkisinin niteliği ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Campbell ve Muncer (1998) aile içinde, özellikle anne çocuk ilişkisinin sosyal değerlerin ve davranış biçimlerinin aktarımında temel ögeyi oluşturduğunu, Günindi ve Yaşa Giren (2011) ve Büyüктаşkapu (2012) ise ebeveynlerle etkileşim içinde olmanın ve sağlıklı iletişim kurmanın çocukların sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırdığını belirtmektedirler.

Yukarıdaki kuramsal çerçeveler ve konu ile ilgili yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde çocukların sosyal duygusal uyumları ile ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi ve öz yeterliklerinin ilişkili olması beklenmektedir. Ancak alan yazında yer alan araştırmalar incelendiğinde çocukların sosyal duygusal uyumlarının ebeveyn tutumları (Akbağ, 1994; Bilal, 1984; Çetinkaya, 2016; Durmuşoğlu Saltalı ve

Arslan, 2012; Gökçe, 2013; Şentürk, 2007), ebeveynliğe yönelik öz yeterlik algıları (Coleman, 1998; Kotil, 2010), çocukların davranış problemleri (Ramazan ve Ünsal, 2012; Özbey, 2012; Tepeli, 2012), eğitsel oyun (Kacı, 2015) ile ilişkisinin incelendiği ancak genel öz yeterlik, benlik saygısı ve temel ihtiyaçlarla ilişkilerin incelenmediği görülmektedir. Çocukların yaşantılarını ve öğrenmelerini model olarak yapılandırdıkları (Koç Erdamar, 2015) ve yalnızlık, benlik saygısı, cinsiyet, rolleri gibi birçok yönden ebeveynlerine benzer davranışlar sergiledikleri (Nazlı, 2014) düşünülüğünde, sosyal duygusal uyum üzerinde ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi ve öz yeterliğin yordayıcı etkisinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu doğrultuda araştırmmanın amacı, ebeveynlerin benlik saygısı, öz yeterlikleri ve temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin çocukların sosyal duygusal uyumlarını yordama gücünü incelemektir.

Yöntem

Araştırma Grubu

Çalışmanın araştırma grubunu okul öncesi eğitime devam eden beş-altı yaşlarında 208 çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur. Araştırmaya katılan anneler 23-50, babalar ise 23-55 yaş aralığındadır. Çiftlerin evlilik yılı aralığı ise 4-30 yıl arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocukların sosyal duygusal uyumlarını ölçmek için Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği; ebeveynlerin benlik saygısı düzeyini ölçmek için Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, temel ihtiyaçlarını karşılanma düzeyini ölçmek için Temel İhtiyaçlar Ölçeği, öz yeterlik düzeyini ölçmek için Genel Öz Yeterlilik İnanç Ölçeği (GÖYİÖ) ve demografik bilgileri toplamak için de Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30): Ölçek LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilerek Çorapçı ve diğ., (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Erken çocukluk ve okul öncesi dönemlerde çocukların gösterebilecekleri kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük ve sosyal becerilerinin niceliğini belirlemeye yönelik bir ölçüm aracıdır. Her biri 10 madde içeren Sosyal

Yetkinlik (SY), Kızgınlık-Saldırganlık (KS), ve Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Çocuk için ebeveyni tarafından doldurulan ölçek 6'lı likert tipte bir ölçektir. SY, KS ve Aİ alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach Alpha) katsayıları sırasıyla .88, .87 ve .84 olarak bulunmuştur. Ölçek madde toplam korelasyon katsayıları .41 ve üstünde elde edilmiştir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği: Rosenberg (1965) tarafından bireylerin benlik saygısı düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Çoktan seçmeli 12 alt kategoriden oluşan ölçekte 63 madde yer almaktadır. Bu çalışmada 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı alt boyutu kullanılmıştır. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda güvenilirlik katsayısı .71 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının ise .75 olduğu rapor edilmiştir.

Temel İhtiyaçlar Ölçeği: Hayatta kalma, sevgi ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlenme ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini belirlemek amacıyla Türkdoğan ve Duru (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek yedili likert tipte olup, 33 maddeden oluşmaktadır. Araştırmacılar tarafından yapılan güvenilirlik ve geçerlik analiz sonuçları, ölçeğin toplam varyansın % 47.99' unu açıklayan, öz-değeri 1.69 ile 7.33 arasında değişen beş faktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .76 ile .84; iki hafta ara ile yapılan test tekrar test korelasyon katsayılarının ise .77 ile .85 arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Genel Öz Yeterlilik İnanç Ölçeği (GÖYİÖ): Sherer ve Adams (1983) tarafından geliştirilen ölçek, beş dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkiye için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Yıldırım ve İlhan (2010) tarafından yapılmıştır. Türkçeleştirilen Genel Öz Yeterlilik Ölçeği'ndeki madde sayısı 17'dir. Türkçeleştirilmiş ölçek; Başlama, Yılmama, Sürdürme Çabası/İsrar

olarak üç boyuttan oluşmuş olup; birinci boyutun özdeğeri 4,150, açıkladığı varyans %20,2, ikinci boyutun özdeğeri 1,786, açıkladığı varyans %11,9 ve üçüncü boyutun özdeğeri 1,114 ve açıkladığı varyans %9,5 olarak bulunmuştur. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0,80 ve ikinci kez ulaşılabilen toplam 236 kişiden elde edilen veriler üzerinden elde edilen test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0,69 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise, Cronbach's alfa güvenilirlik katsayısı; boyutlar için 0,49-0,84 arasında (Başlama: 0,84; Yılmama:0,49; Sürdürme:0,57), total ölçek için 0,83 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamında veri toplamak amacıyla hazırlanan ölçek bataryası okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler aracılığıyla sınıflarında bulunan çocukların ailelerine iletilmiştir. Çalışmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Alan yazın çalışmaları çocukların sosyal duygusal uyum düzeyinin anne ve babalarının benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlikleri ile ilişkili olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle önce değişkenler arasındaki olası ilişkileri belirlemek için korelasyon analizleri yapılmıştır. Daha sonra benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik değişkenlerinin birlikte sosyal duygusal uyum düzeyini yordama gücü adimsal (hiyerarşik) regresyon (stepwise regression) analizi ile incelenmiştir. Bu amaç için benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik değişkenleri bağımsız, sosyal duygusal uyum düzeyi ise bağımlı değişken olarak analize dahil edilmiştir. Araştırmada Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği ile Temel İhtiyaçlar Ölçeği alt boyutlar üzerinden, Genel Öz Yeterlilik İnanç Ölçeği ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ise tek boyut üzerinden toplanarak analizlerde kullanılmıştır. Bulguların değerlendirilmesinde .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Bulgular

Korelasyon Analizleri

Araştırmada çocukların sosyal duygusal uyum düzeyinin ebeveynlerinin benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlikleri ile ilişkisini test etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, çocuklarda sosyal yetkinlik düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygıları ($r=.108$, $p<0.05$), hayatta kalma ($r=.241$, $p<0.01$), güç ($r=.318$, $p<0.01$), eğlenme ($r=.286$, $p<0.01$), aidiyet ($r=.265$, $p<0.01$), özgürlük ($r=.204$, $p<0.01$) temel ihtiyaçları ve

öz yeterlik ($r=.225$, $p<0.01$) puanları arasında pozitif; kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile benlik saygısı ($r=-.268$, $p<0.01$), hayatta kalma ($r=-.157$, $p<0.01$) temel ihtiyacı ve öz yeterlik ($r=-.345$, $p<0.01$) puanları arasında negatif; anksiyete-içedönüklük düzeyi ile benlik saygısı ($r=-.285$, $p<0.01$), hayatta kalma ($r=-.282$, $p<0.01$), güç ($r=-.228$, $p<0.01$), aidiyet ($r=-.270$, $p<0.01$) temel ihtiyaçları ve öz yeterlik ($r=-.382$, $p<0.01$) toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Çocukların Sosyal Duygusal Uyum Düzeyleri ile Ebeveynlerinin Benlik Saygısı, Temel İhtiyaçları ve Öz Yeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	Sosyal Yetkinlik	Kızgınlık-Saldırganlık	Anksiyete-İçedönüklük
Benlik Saygısı	.108*	-.268**	-.285**
Hayatta Kalma	.241**	-.157**	-.282**
Güç	.318**	-.071	-.228**
Eğlenme	.286**	.033	-.034
Aidiyet	.265**	-.086	-.270**
Özgürlük	.204**	.021	-.036
Öz yeterlik	.225**	-.345**	-.382**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Regresyon Analizleri

Benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik değişkenlerinin birlikte sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük boyutlarını yordayıp yordamadığını test etmek için regresyon analizi yapılmış, bu amaçla benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik değişkenleri ayrı birer set olarak analize dâhil edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2, 3 ve 4’te verilmiştir.

Tablo 2’deki bulgulara göre, benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik birlikte sosyal yetkinlik değişkenliğini % 16 oranında yordamaktadır ($R^2 (.16)$, $F = 10.790$, $p<.001$). Buna göre sosyal yetkinlik düzeyinin en güçlü yordayıcıları hayatta kalma ($t = 2.071$, $p< .05$), güç ($t=2.360$, $p< .05$) ve eğlenme ($t=2.232$, $p<.05$) temel ihtiyaçları ile genel öz yeterlik ($t=2.722$, $p<.01$) olmuştur. Sonuçlar ayrıca, hayatta kalma, güç ve eğlenme temel ihtiyaçları ile öz yeterlik değişkenlerinin benlik

saygısının yordayıcı gücünü baskıladığını göstermektedir. Bu bulgular, ebeveynlerin hayatta kalma, güç ve eğlenme ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ile öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe çocuklarının sosyal yetkinlik

düzeyinin de yükseldiğine işaret etmektedir.

Tablo 3’deki bulgulara göre, benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik birlikte kızgınlık-saldırganlık değişkenliğini % 17 oranında yordamaktadır ($R^2 (.17)$, $F=11.629$, $p<.001$). Buna göre kızgınlık-saldırganlık düzeyinin en güçlü yordayıcıları benlik saygısı ($t=-3.395$, $p<.01$) ile öz yeterlik ($t=-6.015$, $p<.001$) olmuştur. Bu bulgular, ebeveynlerin benlik saygısı ile öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe çocuklarının kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğünü göstermektedir.

Tablo 2. Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordayan Değişkenler

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	p
Yordayıcı Değişkenler	.105	.012			4.85	.028*
Benlik saygısı			.108	2.203		.028*
Yordayıcı Değişkenler	.375	.141			11.178	000***
Benlik saygısı			-.027	-.546		.586
Hayatta kalma			.116	2.161		.031*
Güç			.164	2.724		.007**
Eğlenme			.128	2.109		.036*
Aidiyet			.073	1.245		.214
Özgürlük			.038	.695		.488
Yordayıcı Değişkenler	.395	.156			10.790	.000***
Benlik saygısı			-.067	-1.305		.193
Hayatta kalma			.110	2.071		.039*
Güç			.142	2.360		.019*
Eğlenme			.135	2.232		.026*
Aidiyet			.063	1.087		.278
Özgürlük			.026	.482		.630
Öz yeterlik			.138	2.722		.007**

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3. Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordayan Değişkenler

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.268	.072			31.972	.000***
Benlik saygısı			-.268	-5.654		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.304	.092			6.940	.099
Benlik saygısı			-.260	-5.122		000***
Hayatta kalma			-.107	-1.943		.053
Güç			.020	.302		.749
Eğlenme			.101	1.611		.108
Aidiyet			-.041	-.683		.495
Özgürlük			.028	.497		.620
Yordayıcı Değişkenler	.408	.166			11.629	.000***
Benlik saygısı			-.172	-3.395		.001**
Hayatta kalma			-.095	-1.792		.074
Güç			.068	1.129		.259
Eğlenme			.086	1.437		.151
Aidiyet			-.020	-.345		.730
Özgürlük			.054	.994		.321
Öz yeterlik			-.302	-6.015		.000***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4. Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordayan Değişkenler

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	p
Yordayıcı Değişkenler	.285	.081			36.727	.000***
Benlik saygısı			-.285	-6.060		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.411	.169			13.849	.000***
Benlik saygısı			-.196	-4.030		.000***
Hayatta kalma			-.140	-2.652		.008**
Güç			-.107	-1.805		.072
Eğlenme			.165	2.750		.006**
Aidiyet			-.210	-3.654		.000***
Özgürlük			.047	.866		.387
Yordayıcı Değişkenler	.485	.235			17.912	.000***
Benlik saygısı			-.113	-2.321		.021*
Hayatta kalma			-.128	-2.530		.012*
Güç			-.062	-1.073		.284
Eğlenme			.151	2.623		.009**
Aidiyet			-.180	-3.436		.001**
Özgürlük			.072	1.371		.171
Öz yeterlik			-.286	-5.943		.000***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4'deki bulgulara göre, benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik birlikte anksiyete-içedönüklük değişkenliğini % 24 oranında yordamaktadır (R^2 (.24), $F=17.912$, $p < .001$). Buna göre anksiyete-içedönüklük düzeyinin en güçlü yordayıcıları benlik saygısı ($t=-2.321$, $p < .05$), hayatta kalma ($t=-2.530$, $p < .05$), eğlenme ($t=2.623$, $p < .01$) ve aidiyet ($t=-3.436$, $p < .01$) temel ihtiyaçları ile öz yeterlik ($t=-5.943$, $p < .001$) olmuştur. Bu bulgular, ebeveynlerin benlik saygısı, hayatta kalma ve aidiyet ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ile öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe çocuklarının anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğünü, eğlenme ihtiyacını giderme düzeyi yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada beş altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveynlerinin benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını karşılama ve öz yeterlik düzeylerinin rolü incelenmiştir.

Araştırma sonucunda ebeveynlerin benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını karşılama ve öz yeterlik düzeyleri birlikte çocukların sosyal

duygusal uyumunun sosyal yetkinlik alt boyutunu %16 oranında yordadığı, en güçlü yordayıcı değişkenlerin hayatta kalma, güç ve eğlenme temel ihtiyaçları ile öz yeterlik değişkenleri olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular ebeveynlerin hayatta kalma, güç, eğlenme temel ihtiyaçlarını karşılama ve öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe, çocuklarının sosyal yetkinliklerinin yükseldiğini göstermektedir.

İnsanın yaşamını sürdürmesi yönünde duyduğu yiyecek, su, hava, güvenlik, barınma, ısınma, cinsellik gibi temel fizyolojik ihtiyaçları içeren hayatta kalma ihtiyacı (Frey ve Wilhite, 2005) ile prestij sahibi olma, başarılı olma ve başarılı olarak tanınma, rekabet edebilme, kırılabilirliğinden korkmama, yeterli bir özsayıya sahip olma ve değerli olmayı içeren güç ihtiyacı (Yalçın, 2007) bireyin fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının temelini oluşturmaktadır. Güç ihtiyacının karşılanmasıyla, bireyin gelişimi, yetkinleşmesi ve kendini değerli hissetmesi desteklenmektedir (Türkdoğan, 2010). Eğlenme ihtiyacı aslında doğrudan hayatta kalma ile ilgisi olmayan, fakat daha

fazla sevginin, gücün ve özgürlüğün nasıl elde edileceği ile yakından ilgili pek çok şey öğrenmeyi sağlayan bir yetenektir (Glasser, 2005). Bu boyutları ile bakıldığında ebeveynlerin sahip olduğu hayatta kalma, güç ve eğlenme temel ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanması, aile içi iletişime, sosyal ve duygusal yaşantıya, sergilenen tutum ve davranışlara olumlu şekilde yansımaktadır. Öğrenme ve gelişim açısından, örnek olarak ya da gözlem yoluyla öğrenmenin önemi düşünüldüğünde ise bu olumlu etkinin çocuğun gelişimine ve yaşantısına yansımaları beklenmektedir. Bu nedenle ailenin temel ihtiyaçlarının karşılanması, işlevlerini yerine getirebilmesi için önem taşımaktadır.

Birçok farklı gelişim alanı ile birlikte ebeveyn-çocuk etkileşiminin ve ailesel faktörlerin, uyumu dolaylı olarak etkilediği tespit edilmiştir (Ketsetzis, Ryan ve Adams, 1998). Işık (2006) ailenin örgütsel ve yapısal niteliğinin 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyum düzeyine etkisini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmasında ailelerin işlevleri sağlıksızlaştıkça, çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyinin anlamlı bir şekilde azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmalarda aynı zamanda öz yeterliği yüksek olan ailelerin çocuklarının daha sosyal oldukları ve daha az duygusal tepki verdikleri bulunmuştur (Bor ve Sanders, 2004; Coleman ve Karraker, 2003; Shaw ve diğ., 2000; Akt. Balat, Sezer ve Tunçeli, 2014). Bu sonuç ailenin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin ve öz yeterliklerinin geliştirilmesinin çocuğun sosyal duygusal uyumu üzerinde etkililiğini ve aynı zamanda da ailenin sahip olduğu özelliklerin geliştirilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Araştırmada, çocuklarda sosyal duygusal uyumun kızgınlık-saldırganlık alt boyutunu benlik saygısı, temel ihtiyaçlar ve öz yeterlik değişkenlerinin yordama gücü incelendiğinde, bu değişkenlerin rolünün %17 oranında olduğu görülmüştür. Bu bağlamda en güçlü yordayıcıların benlik saygısı ve öz yeterlik olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bulgulardan hareketle, ebeveynlerin benlik saygısı ve öz yeterlik düzeyi arttıkça çocuklarının kızgınlık-saldırganlık düzeyinin azaldığı söylenebilir.

Benlik saygısı ve öz yeterlik birbiriyle pozitif yönde ilişkili kavramlardır. Weaver, Shaw, Dishion ve Wilson (2008) tarafından annelerin ebeveynlik öz yeterlik düzeyleri ile bebeklerin problem davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada, bebekleri iki yaşında iken düşük ebeveynlik öz yeterliği bildiren annelerin çocuklarının dört yaşında problem davranış sergiledikleri ve böylece iki yaşındaki düşük ebeveyn öz yeterliğinin dört yaşında ortaya çıkan problem davranışlar için ön görü sağladığı raporlanmıştır. Benzer çalışmalarda yüksek ebeveyn öz yeterliği ile çocukta olumlu uyumu destekleyecek ebeveyn deneyimleri, annelerin olumlu ebeveynlik davranışları ve çocuk-anne arasındaki ilişkinin kalitesi ile çocuğun sosyal uyumu arasında ilişki olduğu görülmüştür (Ardelt ve Eccles, 2001; Estrada, Arsenio, Hess ve Holloway, 1987; Hill ve Bush, 2001; Akt., Kotil, 2010). Bu araştırmalar ebeveynlerin sahip olduğu öz yeterliğin olumlu ebeveyn davranışlarını, anne çocuk arasındaki olumlu ilişkiyi desteklediğini ve sonuç olarak yüksek düzeyde ebeveyn öz yeterliğine sahip olan ailelerin çocuklarının sosyal duygusal uyumlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Aksoy ve Diken (2009) yapmış oldukları derleme çalışmasında, çocukların dil, bilişsel ve sosyal gelişimleri ile annelerin ebeveynlik öz yeterlik algısı arasında ilişki olduğu, sosyoekonomik düzey, bekâr anne olma, alınan sosyal destek ve annelik yaşının ebeveynlik öz yeterlik düzeyini etkilediği görülmüştür. Bunlara ek olarak, çocuklarda problem davranışlar, anneliğin yarattığı stres ve depresyon ile annelerin öz yeterlikleri arasında da ilişkiler olduğu çalışmalarda rapor edilmiştir. Ebeveynin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sahip olduğu sosyoekonomik durum, sosyal destek vb. özellikler açısından ele alındığında, bu özelliklerin hem temel ihtiyaçların karşılanma düzeyini hem de anne babanın öz yeterliğini etkilediği söylenebilir. Anne babalar arasındaki çatışma, çocuklar üzerindeki disiplinin etkisinin ve tutarlılığın azalmasına, bu da çocuklarda anti sosyal davranışların artmasına ve davranışların kontrolünün azalmasına, anne baba ve çocuk arasındaki ilişkilerin zayıflamasına ve çocuklarda uyum sorunlarına neden olabilir.

Araştırmada son olarak, çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi değişkenliğinde, ebeveynlerin benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını karşılama düzeyi ve öz yeterlik algısının birlikte % 24 oranında rol oynadığı görülmüştür. Sonuçlar anksiyete-içe dönüklük değişkenliğinin en güçlü yordayıcılarının benlik saygısı, hayatta kalma, eğlenme ve aidiyet temel ihtiyaçları ile öz yeterlik olduğunu göstermiştir. Buna göre ebeveynlerin benlik saygısı, hayatta kalma ve aidiyet ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ile öz yeterlik düzeyleri yükseldikçe çocuklarının anksiyete-içe dönüklük düzeyinin düştüğü, eğlenme ihtiyaçlarını giderme düzeyi yükseldikçe anksiyete-içe dönüklük düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

Ebeveyn öz yeterliliği inancı yükseldikçe, ebeveynlerin çocuğun ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş, uygun uyarıcılarla donatılmış ve gelişim açısından uygun ortamı sağlama konusunda da kapasitelerinin yükseldiği (Coleman ve Karraker, 2000) değerlendirilmektedir. Ayrıca, yüksek öz yeterlik algısı, benlik saygısı ve temel ihtiyaçları yeterince gidermenin, ebeveynlerin daha sağlıklı tutumlar sergilemelerine, ebeveynlik stillerine ve iletişim becerilerine olumlu yönde etki edebileceği düşünüldüğünde, bunun çocukların kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyleri yönünden daha elverişli koşullar yaratacağı (Bilal, 1984; Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan, 2012; Tabak, 2007; Sertbaş, 2006) söylenebilir. Ters durumlarında, aile içinde çatışma sıklığının arttığı ve fiziksel şiddetin gerçekleştiği, bunun da çocuklarda uyum problemlerine neden olduğu yönünde bulgular da yapılan araştırmalarda elde edilmiştir (Goodman, Barfoot, Frye ve Belli, 1999; Grych, 1998; Sternberg, Baradaran, Abbott, Lamb ve Guterman, 2006; Rogers ve Holmbeck, 1997; Jouriles ve diğ., 1998; Akt. Kızıldağ ve Şendil, 2006).

Bu değerlendirmeler ışığında, çocuklarda sosyal duygusal uyum düzeyinin alan yazında belirtilen diğer değişkenlere ek olarak ebeveynlerin benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ve öz yeterlik değişkenleri ile de açıklanabileceği görülmektedir. Bu bağlamda, elde edilen bulguların ebeveynlik sisteminin güçlendirilmesinde ve böylece çocukların sosyal duygusal uyumlarının olumlu yönde yapılanmasında dikkate

alınabilecek önemli ipuçları sunduğu söylenebilir. Dolayısıyla, sonuçların kavramların dayandığı kuramsal çerçeveler ile de paralellik gösterdiği, sosyal duygusal uyumun daha küçük yaşlardan itibaren öncelikle ebeveynlerin özellikleri, eğilimleri, tutum ve davranışları gibi kaynakları ve daha sonra da çocuğun yaşamına giren öğretmen gibi diğer önemli figürlerin etkileri ve edinilen eğitim ile de biçimlendiği düşünüldüğünde, araştırmanın eğitsel doğurgularının yakın ilişkiler, gelişim, eğitim ve öğrenme süreçleri açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, çocukların sosyal duygusal uyumunu olumlama noktasında ebeveynlere ve ebeveynlerin kaynaklarını güçlendirmede ise ülke yöneticilerine ve eğitimcilere önemli sorumluluklar düştüğü söylenebilir. Bu çerçevede, hem Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı hem de MEB ve YÖK tarafından yukarıda dile getirilen kuramsal çerçevede, ebeveynlerin ve ebeveyn adaylarının benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını giderme düzeyleri ve öz yeterlik algıları bağlamında kişisel sosyal kaynaklarını güçlendirecek psiko-eğitim programlarının geliştirilip uygulanmasının ve eğitim-öğretim programlarına ilgili derslerin konmasının katkı sağlayıcı olacağına inanılmaktadır. Yine bu amaca hizmet etmesi için, daha genel bir anlayışla, aile sistemini sağlıklı işleyen bir yapıya dönüştürmek için, aile rehberlik ve danışmanlık sisteminin bütün ailelerin yararlanabileceği şekilde ülke genelinde kurumsallaştırmanın önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Son olarak, çocuklarda sosyal duygusal uyumu yordamada ebeveynlerin benlik saygısı, temel ihtiyaçlarını karşılama ve öz yeterlik düzeylerinin rolünün incelendiği bu çalışmanın, sosyal duygusal uyumu etkileyen faktörlerin neler olduğuna ilişkin alan yazınına, elde edilen sonuçlar bakımından önemli bir zenginlik kattığı söylenebilir. Ek olarak, çalışmanın kuramsal perspektif geliştirmeye ve uygulamaya dönük çıktılarının olduğunu da söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akbağ, M. (1994). *Liseli ergenlerin ana-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akkök, F. ve Sucuoğlu, B. (1990). Influence of the family guidance on children's social skills that just started nursery school.[Special Issue]. *In Journal of Psychology Seminar, 8, 77-87*.
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 10 (01), 59-68*.
- Balat, G. U., Sezer, T. ve Tunçeli, H. İ. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84, 191-215*.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundation Of Thought And Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of Human Human Behavior*. New York: Academic Press. Vol. 4, Pp. 71-81.
- Bandura, A. (2002). *Self-Efficacy in Changing Societies*. New York: Cambridge University Pres.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., and Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy belief as shapers of children's aspirations ad career trajectories. *Child Development, 72(1), 187- 206*.
- Berk, L. E. (2013). *Bebekler çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Betz, N. E., and Hackett, G. (1986). Applications of self-efficacy theory to understanding career choice behavior. *Journal of Social and Clinical Psychology, 4(3), 279-289*.
- Bilal, G. (1984). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Birch, S. H., and Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology, 35(1), 61-79*.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bronfenbrenner, U. (1995). Developmental ecology through space and time: A future perspective. In P. Moen, G.H. Elder, Jr., and K. Luscher (Eds.), *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development*. Washington, D.C: APABooks.
- Bronfenbrenner, U., and Ceci, S. J. (1994). Nature-nurture reconceptualized in developmental perspective: A biological model. *Psychological Review, 101, 568-586*.
- Buluş, M. (2014). Sağlıklı çocuk sağlıklı toplum ilişkisinde erken çocukluk eğitimi. *Yeni Türkiye, 59, 470-480*.
- Büyüктаşkapu, S. (2012). Annelerin öz yeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (1), 18-30*.
- Campbell, A., and Muncer, S. (1998). Something happened: Fission and fusion in developmental psychology. A. Campbell & S. Muncer (Eds.), *The social child (s. 3-20)*. USA: Psychology Press.
- Cass, D., C. Wood, M. Ingram, Edwin, L. (2003). *Career development interventions academic self-efficacy and motivation: A pilot study*. National Research Center for Career an Technical Education University of Minnesto.

- Cihangir Çankaya, Z. (2009). Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve iyi olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3).
- Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development*. Unpublished doctoral dissertation, West Virginia University, Morgantown.
- Coleman, P. K., and Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49 (1), 13-24.
- Çetinkaya, N. (2016). *4-5 yaş arası okul öncesi çocukların sosyal-duygusal uyumu ile anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki (Kars ili örneği)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Ankara.
- Donovan, W. L., and Leavitt, L. A. (1985). Simulating conditions of learned helplessness: The effects of interventions and attributions. *Child Development*, 56, 594-603.
- Donovan, W. L., and Leavitt, L. A. (1989). Maternal self-efficacy and infant attachment: Integrating physiology, perceptions and behavior. *Child Development*, 60, 460 – 472.
- DuBois, D. L., and Tevendale, H. D. (1999). Self-esteem in childhood and adolescence: Vaccine or epiphenomenon? *Applied and Preventive Psychology*, 8, 103-117.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11 (3).
- Duru, E. (2008). Uyum zorluklarını yordamada yalnızlık, sosyal destek ve sosyal bağlılık arasındaki ilişkilerin analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8 (3), 833-856.
- Eaton, M. J., and Dembo, M. H. (1997). Differences in the motivational beliefs of Asian American and Non-Asian students. *Journal of Educational Psychology*, 3, 433- 440.
- Frey, L.M. and Wilhite, K. (2005). Our five basic needs: Application for understanding the function of behavior. *Intervention in School and Clinic*, 40 (3), 156-160.
- Gladding, S. T. (2011). *Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları*, (Çev. Ed. Keklik, İ ve Yıldırım, İ). Ankara, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Glasser, W. (2005). Kişisel özgürlüğün psikolojisi: Seçim teorisi. (Çev: M. İzmirli). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Gökçe, F. (2013). *5-6 yaş çocukların sosyal-duygusal uyumları ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Günindi, Y. ve Yaşa Giren, S. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF)*, 31, 349-361.
- Gür, Ç., Koçak, N., Demircan, A., Uslu, B., Şirin, N. ve Şafak, M. (2015). Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 48-60 Ay Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Durumlarının İncelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 40 (180), 13-23.
- Hackett, G. (1995). Self-efficacy in career choice and development. In Bandura, A. (ed.), *Self efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press. pp. 232-258.
- Işık, B. (2006). *Ailenin örgütsel ve yapısal niteliğinin 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyum düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kandır, A. ve Orçan, M. (2011). Beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10 (1), 40-50.
- Kacı, O. (2015). *Okul öncesi 60-72 aylık dönem çocuğunun sosyal duygusal uyumda eğitsel oyunun etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ketsetzis, M., Ryan, B. A., and Adams, G. R. (1998). Family processes, parent-child interactions, and child characteristics influencing school – based social adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 374 – 387.

- Kızıldağ, Ö. ve Şendil, G. (2006). Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkilerin bilişsel bağlamsal çerçeve açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 26, 1-20.
- Koç Erdamar, G. (2015). Sosyal öğrenme kuramı. İçinde A. Ulusoy (Ed.), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (207-243). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- LaFreniere, Peter J. and Dumas, Jean E. (1996) Social competence and behavior evaluation in children ages 3 to 6 years: The short form (SCBE-30). *Psychological Assessment*, 8(4), 369-377.
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı* (11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öcel, H. (2002). *Takım Sporu Yapan Oyuncularda Kolektif Yeterlilik Öz Yeterlilik İle Başarı Algı ve Beklentileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Önder, A. (2005). Okul öncesinde akran ilişkileri. A. Oktay, ve Ö. Polat Unutkan (Der.), *Okul öncesi eğitimde güncel konular* (s. 131-146). İstanbul: Morpa Kültür.
- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (1), 43-62.
- Pianta, R. C., Nimetz, S. L., and Benneth, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 12, 263 – 280.
- Ramazan, O. ve Ünsal, Ö. (2012). A study on the relationship between the social-emotional adaptation and behavioral problems of 60-72 month old preschoolers. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 46, 5828-5832.
- Robins, R. W., Hendin, H. W., and Trzesniewski, K. H. (2001). Measuring global self-esteem: Construct validation of a single item measure and the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 27, 151-161.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Durmuşoğlu Saltalı, N., and Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11 (3).
- Schneider, B. H. (1993). *Children's social competence in context: The contributions of family, school and culture*. Psychology Press. 26.
- Sharp, C. (2002). Study support and the development of self-regulated learner. *Educational Research*, 44 (1), 29-42.
- Sertbaş, N. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Schunk, D.H. (1990). Goal setting and self efficacy-during self-regulated learning. *Educational Psychologist*, 25(1), 71-86.
- Sherer, M. and Adams, C. (1983). Construct validation of the Self-Efficacy Scale. *Psychological Reports*, 53, 899-902.
- Strand, P. S., and Wahler, R. G. (1996). Predicting maladaptive parenting: Role of maternal object relations. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25 (1), 43-51.
- Swick, K. J., and Hassell, T. (1990). Parental efficacy and the developmant of social competence in young children. *Journal of Instructional Psychology*, 17, 24-31.
- Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Tabak, N. (2007). İlköğretim 1. kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Tafarodi, R. W. (1998). Paradoxical self-esteem and selectivity in the processing of social information. *Journal of Personality & Social Psychology*, 74, 1181–1196.
- Tafarodi, R. W., Tam, J., and Milne, A. B. (2001). Selective memory and the persistence of paradoxical self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 1179–1189.
- Tafarodi, R. W., and Swann, W. B. (1995). Self-liking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment*, 65, 322–342.
- Türkdoğan, T. (2010). Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yormadaki rolü, Yayınlanmamış doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Türkdoğan, T. ve Duru, E. (2012). The role of basic needs fulfillment in prediction of subjective well-being among university students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4), 2440-2446.
- Tepeli, K. (2012). Çocukların istenmeyen davranışlarına karşı annelerin kullandıkları iletilerin niteliksel analizi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 8 (1), 138-158.
- Weaver, C. M., Shaw, D. S., Dishion, T. J., and Wilson, M. N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behavior and Development*, 31 (4), 594-605.
- Wood, R. and A. Bandura, (1989). Social cognitive theory of organizational management, *Academy of Management Review*, 14 (3), 361-384.
- Yalçın, A. F. (2007). Başarı kimliği geliştirme programının etkililiği. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21 (4), 301-308.
- Yovetich, W. M. S., Leschied, A. W. and Flicht, J. (2000). Self-esteem of school-age children who stutter. *Journal Fluency Disorder*, 25, 143-153.
- Zulkosky, K. (2009). Self-efficacy: A concept analysis. *Nursing Forum*, 44 (2), 93-102.

Extended Abstract

Introduction

Social emotional adjustment is a structure that is made of various components like regulation of emotions, peer relationship, self-control and communication skills. The concept of social competence which is a dimension of social emotional adjustment addresses both social and non-social skills. The development of these skills increases social competence of the individual. Problems in development of social competence may indicate anger,

aggressiveness, anxiety, and introversion. Variables that affect those skills of the children can be categorized as domestic and non-domestic factors. Among these factors father-mother relationship, social skills of mother and father, mother-child attachment,

character of the child, effects of siblings, child upbringing style can be categorized as domestic factors that determine child's social skills. When domestic factors are considered, it can be claimed that characteristics of the parents may affect child's social emotional adjustment. In this study, the relationships between parents' characteristics such as self-esteem, basic needs, and self-efficacy and children's social emotional adjustment was tried to be identified.

Methodology

In this study the relationships between five-six years old children's social emotional adjustment level, and their parents' self-esteem, basic needs and self-efficacy were

examined. In order to present a current situation or situations as they are and give information about the correlation level between them, relational screening model that was one of the general survey models was utilized. The participants of the study was composed of 208 couples (208 mothers and 208 fathers) and their five-six years old children (n = 208) attending preschool education. Social Competence and Behavior Evaluation Scale-30 was used to identify children's social emotional adjustment and Rosenberg Self-esteem Scale, Basic Needs Scale, and General Self-efficacy Scale was used to identify parents' self-esteem, basic needs and self-efficacy. In order to collect demographic information personal information form was used.

Findings

Results showed positive significant correlations between children's social competence level and parents' self-esteem, self-efficacy and basic needs of survival, power, fun, belonging and freedom; negative significant correlations between children's anger-aggression level and parents' self-esteem, self-efficacy and basic need of survival and negative significant correlations between children's anxiety-introversion level and parents' self-esteem, self-efficacy and basic needs of survival, power and belonging. Results also indicated that self-esteem, basic needs and self-efficacy altogether predicted 16 % of social competency, 17 % of anger-aggression and 24 % of anxiety-introversion subtests of social emotional adjustment.

Discussion

In this study, first of all, meaningful relationships were found between parents' basic needs, self-esteem, self-efficacy and children's social emotional adjustment. Secondly, the results indicated that parents' basic needs, self-esteem and self-efficacy level are significant predictors of children's social emotional adjustment. In that sense, basic needs of survival, power and fun and general self efficacy were the primary predictors of social competence; self-esteem and general self-efficacy were the primary predictors of anger-aggression and survival, fun and belonging basic needs, self-esteem and general self-efficacy were the primary predictors of anxiety-introversion.

Considering the fact that findings of the research are parallel to the theoretical conceptualizations which the variables depend upon, social emotional adjustment level of children is shaped in time primarily by the acts and behaviors of the parents starting from childhood, in later years by the other important figures entering the individual's life like teachers and the obtained education, it is thought that the implications of the results of the research are important from the perspectives of close relationships, growing, education and learning processes. In this case, to increase parents' self-esteem, basic needs and self-efficacy and thus children's social emotional adjustment it can be said that both educators and public authorities have significant responsibilities.

Consequently, although there are many factors that affect children's social emotional adjustment, in this study, social emotional adjustment is assumed to be a dependent variable on parents' self-esteem, basic needs and self-efficacy. For that reason, to enhance parents' self-esteem, basic needs and self-efficacy and thus children's social emotional adjustment, implementing psychoeducational programs will be beneficial. Also, it is thought that during their normal life, parents may need guidance and psychological counseling centers to solve their problems related with self-esteem, basic needs and self-efficacy for increasing their children's social emotional adjustment positively. So, it could be suggested that to build family counseling centers in all the country with a policy made by Family and Social Policies Ministry. Finally, it can also be concluded that this study has important theoretical and practical implications. Therefore, the findings from this study can serve as cues for the evaluation of the effectiveness of parenting, marriages, family systems, educational institutions and educational programs.